

MUDr. František Celestýn Opitz, OH

1810 – 1866

František Celestýn Opitz (Cölestin Franz Opitz 1810 – 1866)

Zahájil v Čechách éru bezbolestného operování

Narodil se 25. února 1810 v Heřmánkovicích¹ ve venkovské rodině – syn sedláka z čp. 8. Jeho otec, Franz Opitz byl v letech 1817 – 1826 starostou obce a místním soudcem.

Obec Heřmánkovice byla poddanskou vsí kláštera benediktinů v Broumově a Opitzův otec tedy nemohl bez povolení vrchnosti rozhodovat o budoucnosti svých dětí. František absolvoval benediktinské veřejné gymnázium² v Broumově a 11. 1. 1830 se souhlasem vrchnosti požádal ve svých dvaceti letech o vstup do řádu milosrdných bratří svatého Jana z Boha v Praze, kde se stal kandidátem konventu a v roce 1833 zde také složil věčné sliby.

Řád milosrdných bratří - Hospitálský řád svatého Jana z Boha³ (založen 1537 ve Španělsku a k nám dorazil v roce 1605⁴) pečoval o chudé nemocné.

V pražském konventu Na Františku⁵ (dnes Nemocnici na Františku v Praze 1) se mu dostalo vzdělání -nejprve jako ošetřovatele, později ranhojiče. Od počátku svého působení v nemocnici byl fascinován lékařskou vědou a toužil vystudovat medicínu a stát se lékařem.

V prvních letech své praxe působil především v řádové nemocnici ve Valticích, později ve Vídni a dále pak v Budapešti. Poté se vrátil do Prahy, kde se dal zapsat na Karlovu univerzitu na studium chirurgie. Roku 1841 zde získal titul magistr chirurgie a odešel do nemocnice

Milosrdných bratří Novém Městě nad Metují.

Do Prahy se opět vrátil roku 1845 a tady působil pod vedením profesora Hally a primáře Dr. Hofmeistera.

Informaci o celosvětově první úspěšné éterové narkóze, kterou provedl v Bostonu (USA) Wiliam Thomas G. Morton dne 16. 10. 1846, získal podivuhodně brzo od řádového bratra Patrika, který byl svědkem oné události.

Opitz pečlivě ověřoval účinnost a použitelnost éteru na zvířatech a poté na zdravých dobrovolnících. O jeho přípravách věděl i tehdejší přednosta chirurgické kliniky prof. Dr. František Piřha⁶ (1810 – 1875), jehož přednášky a skvělé operační výkony lákaly na fakultu UK a jím vedenou kliniku mnoho cizinců. F. Piřha se však obával aplikovat zcela nový a klinicky dosud neověřený postup na pacientech kliniky. Proto prvenství v Praze získal F.C. Opitz, který v řádové nemocnici Milosrdných bratří Na Františku získal pro operační výkony při jím prováděném znecitlivění chirurga Dr. F. Hofmeistera.

Dne 6. 2. 1847 Opitz demonstroval éterové znecitlivění úspěšně na neoperovaných dobrovolnících a následujícího dne, 7. 2. 1847, byli úspěšně operováni první nemocní v celkové inhalační éterové anestézii. Do 20. dubna 1847 provedl 186 celkových éterových anestézií⁷.

¹ Kaisertum Österreich, Böhmen, Hermansdorf - Rakouské císařství, Čechy, Heřmánkovice

² Řád Milosrdných bratří uvádí gymnázium Brno. Jde o omyl.

³ dříve *Špitální řád milosrdných bratří* - *Ordo Hospitalarius Sancti Ioannis de Deo (OH)* založen 1537.

⁴ Při klášteře sv. Augustina ve Valticích

⁵ 1620 Praha, 1696 Nové Město nad Metují, 1743 Kuks, 1747 Brno ...

⁶ Profesor univerzity Karlovy a později i rektor. Působil v oboru anatomie a chirurgie, posléze zastával tehdy objevenou (Opitzem) inhalační narkózu. O F. C. Opitzovi se ve svých odborných publikacích nezmiňoval.

⁷ Dr. J. Halla v časopise lékařské fakulty

Podle současného ředitele Nemocnice Na Františku Roberta Zelenáka⁸, šlo o amputaci nohy a byla prováděna v éterové anestezii kapáním éteru na masku, kterou měl pacient na obličeji. Podle reakcí pacienta se maska oddalovala od obličeje nebo se k němu přibližovala.

„V Praze byly provedeny první pokusy 6. 2. 1847 v nemocnici Milosrdných bratří vrchním lékařem H. Opitzem za spoluúčasti Dr. Hofmeistra a mě“ popisoval stručně a nepřesně první český úspěšný pokus o éterovou narkózu Dr. Josef Halla, pozdější profesor a primář Všeobecné nemocnice v Praze.

Muž, který ji v sobotu 6. února 1847 na Františku při extrakci zubu aplikoval, nebyl lékař, ale magister chirurgie a nejmenoval se H. Opitz, ale František Opitz, jinak bratr Celestýn. Jeho jméno upadlo v zapomnění - přitom použil první pražskou éterovou narkózu už šestnáct týdnů po jejím objevu! „Celková narkóza byla vyzkoušena 6. února 1847 na silných a zdravých jedincích. Den nato bylo narkózy použito nejprve při několika zubních operacích, obzvláště citlivému pacientu byl úspěšně vyoperován v narkóze velký vřed,“ informovala Bohemia⁹ o éterové narkóze, a zamlčela jméno Františka Opitze. Přitom Opitz pacientům pod narkózou vyjímал z rukou zlomky kostí a jedné ženě provedl složitou operaci ruky. I tak denní tisk jeho jméno neuvedl¹⁰.

Podle údajů v monografii L. Hlaváčkové a P. Svobodného: Dějiny lékařství v Českých zemích¹¹ „byla podána éterová anestézie v brněnské všeobecné nemocnici o dva dny dříve a v olomoucké o dva dny později.“

Cesta k přehlušení bolesti byla nalezena. Byl to čin nesmírně průkopnický a Opitzovo brzké využití narkózy jen dokazovalo vynikající úroveň pražské chirurgie. . Anesteziologie tak otevřela nové možnosti celé lékařské vědě a chirurgii především.

Bratr Opitz musel těžko prosazovat svoji myšlenku provést operaci na člověku. Jednak představenstvo nemocnice nevěřilo na lidech dosud nevyzkoušené praxe, jednak se tomu bránilo také z etického hlediska, protože se věřilo, že bolest má pro člověka zvláštní význam a je příležitostí prokázání poslušnosti Bohu, člověka posiluje a snášet ji přináší velké zásluhy. Dnes už pochopitelně víme, že bolest člověka naopak oslabuje a vyčerpává a může dokonce končit smrtí. Proto také právě tomuto bratrovi vděčíme za obrodu myšlení veřejnosti¹².

Díky úspěchu se znecitlivěním byla C. F. Opitzovi nabídnuta Vídeňskou univerzitou doktorská studia chirurgie na lékařské fakultě. V roce 1854 po dokončení teoretických studií byl promován na vídeňské univerzitě a získal tak titul MUDr (Dr. med.). V roce 1859 byl jmenován řádovým provinciálem a vizitátorem. Za péči o raněné mu císař v roce 1849 udělil Zlatý kříž za zásluhy. V roce 1866 obdržel Rytířský kříž řádu Františka Josefa I. Kromě němčiny ovládal češtinu, francouzštinu, angličtinu a jako vědec i latinu.

MUDr. Celestýn František Opitz, OH, zemřel ve Vídni dne 7. 12. 1866 následkem přepracování.

⁸ K roku 2021

⁹ Bohemia byl německy psaný deník, vycházející v Praze od roku 1828 do roku 1938. (1832 – 1845 Bohemia, ein Unterhaltungsblatt, 1846– 1914 Bohemia)

¹⁰ L. Bobíková

¹¹ (str.: 115), Triton, Praha 2004

¹² Řád Milosrdných bratří Brno

V únoru 1995 byla na Nemocnici Na Františku instalována pamětní deska

V Heřmánkovicích byla pamětní deska na budově OÚ slavnostně odhalena dne 18. 6. 2004 v 17 hodin za přítomnosti zástupců České společnosti anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny, řádu Milosrdných bratří svatého Jana z Boha, hejtmana Královéhradeckého kraje, představitelů a občanů obce Heřmánkovice.

Řád Milosrdných bratří od roku 2010 uděluje **Cenu Františka Celestýna Opitze** za vzornou a nezištnou péči o nemocné a potřebné.

Přílohy:

[illegible]

Zápis z církevní matriky narozených – rok 1810
SOA Zámorsk matrika N 1801 – 1821, Heřmánkovice, Janovičky

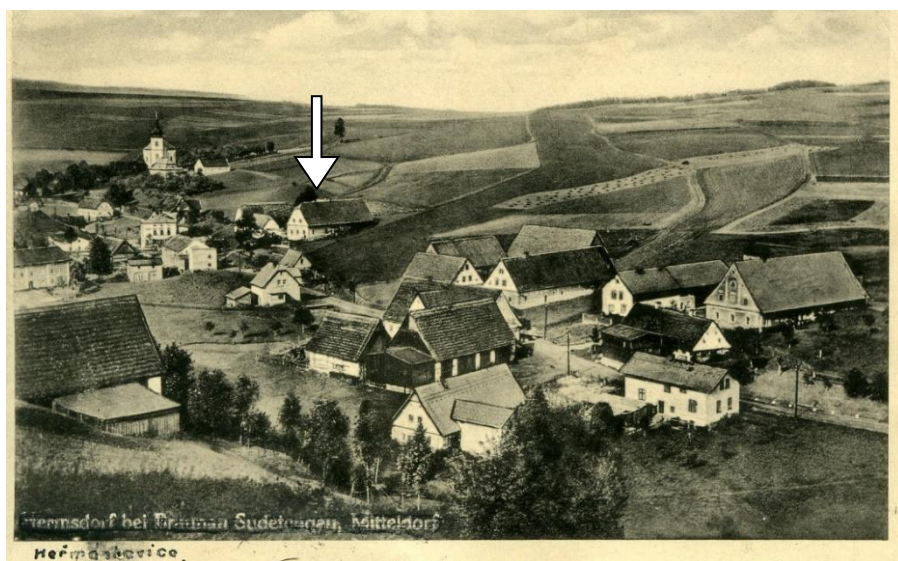
Boží muka nad kostelem Všech svatých

Otec Františka Opitze, Franz Opitz, sedlák na statku čp. 8, nechal na cestě nad kostelem postavit kamenný sloupek s kovovým křížkem a oválnou porcelánovou deskou v horní části, nesoucí ve zlatém orámování zřejmě reliéf svatého Františka. Ten dal pojmenování celému křížku - „Křížek svatého Františka“.

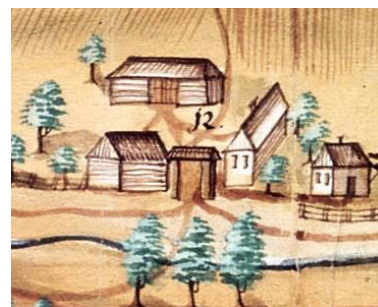

Datace 1812 a jméno stavitele F.O. na zadní straně křížku.
Obnoven v roce 2017.

Statek čp. 8 - Fotografie z počátku 20. století.
V šedesátých letech 20. století vyhořel a na jeho místě byl kolem roku 1983 postaven bytový dům pro zaměstnance státního statku.
Bylo mu přiděleno opět čp. 8.

Podle Hesseliova urbáře /1676 - 1677) zde stál statek již v 17. století s pořadovým číslem 12 a sídlil zde rod Opitzů – Heinrich Opitz jej odkoupil v roce 1667 od svého otce, Michla Opitze. M. Opitz je uváděn i v Berní rule z roku 1654.
Obrázek z urbáře - jen přibližuje pravděpodobný vzhled usedlosti.

Hospitálský řád svatého Jana z Boha, česky dříve **Špitální řád milosrdných bratří**, (latinsky *Ordo Hospitalarius Sancti Ioannis de Deo*, ve zkratce **OH** uváděné za jménem) je laický, tj. nekněžský řád, který svou činnost zaměřuje na péči o nemocné. Jeho členové jsou nazýváni **milosrdní bratři**.

Granátové jablko – znak milosrdných bratří

Ilustrační obrázek – inhalační éterová anestezie v době Opitzově ČT 24)

Zdroje:

<http://www.upol.cz/fakulty/lf/struktura/pracoviste/klinika-anesteziologie-a-resuscitace/historie/>
(zdroj: univerzita Palackého)

<http://www.revprirody.cz/data/0203/opitz.htm> (Zdroj: MUDr. Ivan Vrba ARO Nemocnice Na Homolce)

<https://www.milosrdni.cz/o-nas/cena-celestyna-opitze/mudr-celestyn-opitz/> (Zdroj: Řád Milosrdných Bratří)

[Celestýn František Xaver Opitz - Profil osobnosti \(brna.cz\)](https://brna.cz/Celestyn-František-Xaver-Opitz-Profil-osobnosti)

<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/1012380-nemocnice-na-frantisku-na-konci-18-stoleti-nejvetsi-dnes-nejmensi>

Gymnázium Broumov 1945 – 1995 (publikace gymnázia). Strana 6: Stručná historie broumovského gymnázia do roku 1945 -(šest století existence gymnázia benediktinů, významní absolventi uvedeni na straně 14) – autoři: Mgr. Jan Čížek a PhDr. Jaroslav Čáp, SOA Náchod

Gedenkbuch der Gemeinde Hermsdorf - Pamětní kniha obce Heřmánkovice, str.: 96 a 102

Egon Scholz: **Die Gemeiden Hermsdorf und Johannesberg**; Heimatkreis Braunau/Sudetenland e. V. Forchheim Obfr. 1982 str. 116

Česká společnost anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny k 18. 6. 2004

Článek- **Od opia k narkóze** Lenky Bobíkové (historička, redaktorka deníku Práva) na straně 26– 27 neidentifikovaného časopisu

Wikipedie: **Hospitálský řád svatého Jana z Boha**

Fotografie milosrdného bratra, lékaře C.Opitze převzata ze zpravodaje milosrdných bratří č. 18 „hospitalita 4/2012“. Vydavatel: Konvent hospitálního řádu sv. Jana z Boha – Milosrdní bratři

<https://www.hermankovice.cz/historie>, leden 2012

Urbarium neoconscriptum cum explicatione brevi (čili Nově sepsaný řád všech trvalých povinností a rent, které plní a odvádějí dědiční poddaní slavného kláštera Broumova ve městě a okolí) autoři Mgr. J. Konečný, ThDr. Mgr. Š. Steinová, ThD., PhDr. V. Vaage; vydalo Národní zemědělské muzeum Praha, 2014.

ISBN 978-80-86874-53-1, ISSN 0862-8483 „(=Urbář J.G.A. Hesselia 1676 – 1677)“

K dějinám osídlení 1, ed. Vratislav Šmelhaus

Edice Prameny a studie, Praha 1975, Ústav vědeckotechnických informací, Zemědělské muzeum

Autor: Ing. Karel Gabriel, prosinec 2021 (leden 2012)

Jazyková úprava: Mgr. Šárka Rambousková

